

Oslo

Områdesatsingene i Oslo

EX/IN Søndre Nordstrand

Sluttrapport gjennomføringsfasen

Delprogram oppvekst og utdanning

Oktober 2024

Departementene

INNHold

Innhold.....	1
Sluttrapport oppsummert	2
1 Kort oppsummering av prosjektet	4
2 Måloppnåelse	4
3 Prosjektets leveranser	6
4 Vurdering av gevinstoppnåelse	7
4.1 Gevinster i egen og/eller involverte virksomheter	9
4.2 Overføringsverdi til andre	9
5 Budsjett og regnskap	10
6 Evaluering og Læring	10
6.1 Suksessfaktorer	10
6.2 Usikkerhet	10
6.3 Viktige funn og læringspunkter	11
7 Vedlegg	14

SLUTTRAPPORT OPPSUMMERT

Prosjekt-informasjon	Prosjektnavn: EX/IN - ut av kriminalitet og inn i samfunnet Delprogram: Oppvekst og utdanning Områdesatsing: Oslo sør-satsingen Prosjektperiode: januar 2021- juli 2024 Hvor er prosjektet gjennomført: Bydel Søndre Nordstrand Prosjektleder: Martin Wishman, Innsats Ung, Avdeling oppvekst Prosjekteier: Avdelingsdirektør oppvekst, Mona Brattli Godkjent dato: 7.10.2024 Prosjektnummer: 30151606 Andre kontaktpersoner som kan fortelle om prosjektet: Mia Østergaard, prosjektutvikler bydel Søndre Nordstrand
Måloppnåelse	Et segment av unge voksne kriminelle glipper for tjenestene våre. De soner, blir løslatt, begår ny kriminalitet og soner igjen. Dette gjentar seg i en årrekke, uten at tjenestene får jobbet godt med dem. Det er en rekke sviktsoner i systemet mellom Kriminalomsorg, bydel og NAV som gjør det krevende for unge voksne innsatte som ønsker seg ut av kriminalitet. EX/IN Søndre Nordstrand har utviklet en modell for oppfølging av innsatte som ønsker seg ut av kriminalitet og inn i samfunnet (modell for tilbakeføring). Dette bidrar til lavere rekruttering av unge inn i kriminalitet, og økt trygghet i nabolagene. Det har ført til bedre levekår for deltakerne og økt grad av mestring av hverdagslivet. Samfunnsøkonomisk er det store besparelse i å sikre økt kvalitet på tilbakeføringsarbeid, særlig for Kriminalomsorgen, politi, rettsvesenet, 2.linje helsetjenester.
Prosjektets leveranser	EX/IN BSN: Modell for tilbakeføringsarbeid Veileder for EX/IN arbeidet Evaluering og sluttrapport
Vurdering av gevinstoppnåelse	Resultat- og gevinstoppnåelsen i prosjektet vurderes som høy på flere områder og som middels på enkelte andre. EX/IN modellen er en god løsning som svarer på utfordringene og sviktsonene som ligger i systemet. Prosjektet har høy resultatoppnåelse på individnivå. Det har bidratt til at deler av tjenestene er mer oppmerksomme på denne målgruppas behov. Denne oppmerksomheten jobber vi for at skal bli varig og at noen av gevinstene dermed ivaretas i drift i bydelen.

	Totalt anser vi at prosjektet har en middels gevinstoppnåelse, ettersom det er usikkert hvordan gevinstene ivaretas på Oslo kommunenivå.
Budsjett og regnskap	Budsjett planleggingsfasen: 300.000. Regnskap: 300.000 Budsjett gjennomføringsfasen: 7 100 000. Regnskap: 7 154 853
Evaluering og læring	EX/IN har bidratt til at det går lengre tid mellom soninger for den enkelte deltaker. Politiet rapporterer at de ser at rekrutteringen av unge inn til miljøene går ned, når deltakerne ikke kommer tilbake til miljøet etter soning. EX/IN har økt kvaliteten på samarbeidet mellom hjelpeinstansene, som er ulike, har lite overlapp og liten grad av kommunikasjon på tvers. Deltakerne strever med å orientere seg i dette systemet uten støtte fra EX/IN. EX/IN modellen har fungert godt som et bindeledd mellom de mange ulike instansene som er involvert i en soning og i en løslatelse. Deltakerne (kandidatene) i EX/IN viser høy tillit til EX/IN, og miljøarbeideren i EX/IN blir en bro inn til andre tjenester, som NAV, psykisk helsehjelp, fastlege, rusoppfølging og andre instanser som deltakerne ikke har tillit til i utgangspunktet. Gråsoner i ansvarsdelingen: Det er behov for å gå opp ansvarsområdene mellom Kriminalomsorgen og kommunen knyttet til tilbakeføringsarbeid. Ansvarer ligger hos Kriminalomsorgen, mens gjennomføringen ligger i kommunen. Dette fungerer ikke i praksis. Sviktsonene fører til at løslatte faller tilbake til kriminalitet. Dette får store konsekvenser for lokalmiljøene i bydelen, for individene det gjelder, og har høye samfunnsøkonomiske kostnader. Det er behov for å utvikle en helhetlig modell for tilbakeføringsarbeid i Oslo kommune, som forener et byomfattende nivå og bydelsnivået, tilpasset de lokale forholdene i bydelene som har en opphoping av behov, grunnet kumulativ effekt av levekårsutfordringer, også når det gjelder unge løslatte. Det kan ikke være en oppgave for bydelen alene å løse sviktsonene mellom stat og kommune. Det er heller ikke rimelig at Søndre Nordstrand skal bære utgiftene til dette arbeidet, ettersom de økonomiske gevinstene primært kommer til syne i statlige tjenester.

1 KORT OPPSUMMERING AV PROSJEKTET

EX/IN er et prosjekt i Bydel Søndre Nordstand (BSN) som har som mål å få unge voksne mellom 18 og 25 år, ut av kriminalitet og tilbake til samfunnet. Prosjektet ble igangsatt i januar 2021, med en varighet på 3 år, fram til desember 2023. Prosjektet ble forlenget med syv måneder til juli 2024.

Utenforskap, skjevutvikling og rusbruk blant unge er fenomener som gjør seg gjeldende overalt. I BSN, hvor opphopingen av levekårsutfordringer er stor, er disse fenomenene mer fremtredende enn andre steder.

Bakgrunnen for prosjektet er å hente i erfaringer gjort i arbeid med sårbar ungdom i bydelen. For det første ble det erfart at ungdom glipper for ungdomstjenestene i overgangen til å bli unge voksne, og etter hvert som de integrerer seg i mer rus- og kriminalitetsorienterte nettverk. For det andre ble det erfart at de etablerte miljøene på mange måter fungerte som motpart i inkluderingsarbeidet rettet mot unge – de tilbød tilhørighet, vennskap og aktivitets- og inntjeningsmuligheter. Med andre ord, miljøene ble erfart som konkurrerende aktører.

EX/IN ble opprettet med mål om å redusere slagkraften til de etablerte miljøene – både i form av holdningsendring (lavere grad av skepsis til bydelens hjelpetjenester), og i form av redusert omfang (flere som velger å gå en annen vei etter endt soning).

2 MÅLOPPNÅELSE

Prosjektmål	Grad av oppnåelse	Forklaring (Suksesskriterier)
Gevinstmål - Hvilke konkrete endringer skulle prosjektet føre til? • For innbyggerne Økt opplevelse av et tryggere oppvekst- og nærmiljø for innbyggere i bydel Søndre Nordstrand Færre aktive kriminelle i nærmiljøet Lavere grad av rekruttering til kriminelle miljøer	Medium	EX/IN har bidratt til at det går lengre tid mellom soninger for den enkelte deltaker. Politiet rapporterer at de ser at rekrutteringen av unge inn til miljøene går ned, når deltakerne ikke kommer tilbake til miljøet etter soning. Kriminalitetsbildet/antallet som er aktive i kriminalitet er større enn det EX/IN har kunnet romme.

• For virksomheten Økt kvalitet på samarbeidet mellom tjenestene/aktørene involvert i prosjektet Reduksjon av sviktsoner i relevante tjenestetilbud Økt tillit til tjenesteytende instanser blant kandidatene	Høy	EX/IN modellen har fungert godt som et bindeledd mellom de mange ulike instansene som er involvert i en soning og i en løslatelse. Utgangspunktet for prosjektet var alle sviktsonene vi så i dette arbeidet. Disse sviktsonene har blitt dokumentert (se punkt 6) og flere er lagt til i løpet av prosjektet. EX/IN er en måte å løse sviktsonene på. Deltakerne (kandidatene) i EX/IN viser høy tillit til EX/IN, og miljøarbeideren i EX/IN blir en bro inn til andre tjenester, som NAV, psykisk helsehjelp, fastlege, rusoppfølging og andre instanser som deltakerne ikke har tillit til i utgangspunktet. Fra evalueringen: EX/INs ambisjon om å styrke kvaliteten på samarbeidet mellom hjelpeinstansene må ses i lys av at instansene er ulike, har lite overlapp og liten grad av kommunikasjon på tvers. Uten hjelp fra EX/IN er orientering i dette systemet svært krevende, hvis ikke nærmest umulig for deltakerne. EX/INs brukerorientering der de loser, støtter og støtter deltakerne når det er nødvendig, er omtalt som en støtte for deltakerne, men også for hjelpeinstansene. Der hjelpeinstansene må slippe, ser de at det er noen som tar over og der de har begrenset mulighet eller kapasitet, blir de påvirket til likevel å ta et ansvar. Hjelpeinstansene ser at deltakerne blir ivaretatt og har mulighet til å få en utvikling som er ønsket også fra hjelpeinstansenes side. De ser derfor EX/INs støtte, gjerne i forhold til egen instans, som positiv og nødvendig.
• For målgruppa Flere i målgruppa lykkes i å etablere et oppbyggende og deltakende samfunnsliv etter endt soning Bedrede levekår for kandidatene i EX/IN Økt kompetanse om tilbakeføringsarbeid og målgruppe for prosjektets tjenesteytere	Medium-høy	EX/IN BSN har jobbet med 26 deltakere i prosjektperioden. Fra evalueringen: Det er en entydig positiv vurdering av EX/INs betydning for deltakernes muligheter til å skape seg et liv utenfor kriminalitet. EX/IN har pågått i litt over to år. Full tilbakeføring inn i samfunnet tar lenger tid. Informantenes vurdering er likevel at EX/IN bidrar til å skape en tro på at det er mulig med et liv utenfor kriminalitet. Troen på, og drømmen om, et liv utenfor kriminalitet, vurderes i seg selv som en nøkkel på veien til å bli ordinære innbyggere.

Økt livsmestring og hverdagskompetanse for kandidatene		
Bedret samspill i kandidatens familie etter endt soning	Lav	Prosjektet har ikke hatt fokus på familiene til deltakerne. Deltakerne har i varierende grad kontakt med egen familie, og dette målet ble dermed ikke like relevant som vi i utgangspunktet tenkte.
Prosjektets hovedleveranse: Helhetlig modell for å sikre overganger mellom kriminalomsorgen og bydel, og internt i bydel		Leveransene i tabellen nedenfor kan oppsummeres i en hovedleveranse, som er <i>en helhetlig modell for å sikre overganger mellom kriminalomsorgen og bydel, og internt i bydel</i>. Prosjektet tok utgangspunkt i, og har dokumentert, en rekke sviktsoner i tilbakeføringsarbeidet. Modellen har bestått av et koordinerende løp og et veiledningsløp, som har blitt tilpasset behovene til den enkelte deltakeren. EX/IN bestod de to første årene av tre miljøarbeidere. Det siste året av prosjektet var det to miljøarbeidere i EX/IN. En av stillingene har hatt prosjektlederansvaret. Suksesskriterier: · Høy kompetanse i EX/IN teamet · Fleksible og brukerorienterte rammer · Frivillighet og deltakere som er motiverte for endring · De nære og fortrolige en-til-en relasjonene mellom deltaker og miljøarbeider · Samarbeidet med andre hjelpeinstanser · EX/INs lokalkunnskap · Rammer til å jobbe fleksibelt og brukerorientert

3 PROSJEKTETS LEVERANSER

Leveranse	Status	Beskrivelse av prosjektleveransen (Kvalitetskrav)
Rutiner for samarbeid mellom tjenestene/aktørene involvert i prosjektet	Gjennomført	Dokumentert gjennom EX/IN veileder

Struktur for samarbeid og ansvarsfordeling i krysningen offentlig/interesseorganisasjon	Delvis gjennomført	Prosedyrer for ansvarsfordeling under utvikling, avsluttes uten å ferdigstilles
Retningslinjer for tillitsstyrkende arbeid med prosjektets kandidater	Gjennomført	Dokumentert gjennom EX/IN veileder
Planmal for tiltak rettet mot å bedre levekår for kandidatene i EX/IN	Gjennomført	Dokumentert gjennom EX/IN veileder
Modell for «EX/IN Ung»	Ikke gjennomført	Det var ikke kapasitet i prosjektet til å utvikle en egen EX/IN Ung modell.
EX/IN program og rigg	Gjennomført	Dokumentert gjennom EX/IN veileder
Evaluering og sluttrapport	Gjennomført	

4 VURDERING AV GEVINSTOPPNÅELSE

Resultat- og gevinstoppnåelsen i prosjektet vurderes som høy på flere områder og middels på enkelte andre (se tabellen ovenfor). Etter prosjektslutt er det usikkert hvordan gevinstene ivaretas. Bydel Søndre Nordstrand har ikke mulighet til å implementere EX/IN som modell i drift. Prosjekteier/bydel Søndre Nordstrand ønsker at man ser på hvordan man løser reetablerings- og tilbakeføringsarbeid generelt i kommunen, med utgangspunkt i erfaringene og modellen fra EX/IN.

Tilbakeføringsansvaret er lagt til Kriminalomsorgen, men gjennomføres og utøves av tjenester og instanser på kommunalt nivå. Det er en mangelfull oppfølging fra Kriminalomsorgen, og EX/IN kompenserer for dette. Målgruppa er stor i Søndre Nordstrand, og behovene til målgruppa krever at vi som tjenester jobber tett på brukeren og med brukerorienterte løsninger.

Vår erfaring viser at det er svært utfordrende å arbeide helhetlig med tilbakeføring og reetablering fra innsiden av fengselet. På kommunalt nivå er en stor del av ansvaret lagt til NAV, samtidig er ikke denne målgruppa en prioritert målgruppe for NAV. Søndre Nordstrand er en av bydelene som har flest saker der tidligere innsatte skal tilbakeføres og reetableres. Tjenestene i Søndre Nordstrand, inkludert NAV, er under et høyt press, på grunn av høy arbeidsledighet og levekårsutfordringer generelt. Det er ikke mulig for tjenestene i Søndre Nordstrand å prioritere denne målgruppa, gitt utfordringsbildet i bydelen generelt. Det er heller ikke rimelig at en bydel som Søndre Nordstrand skal bære utgiftene det innebærer for å kompensere for sviktsonene i systemet.

Et veiledningstilbud – EXIN Oslo

Læring, erfaring og metoder har blitt delt med byrådsavdeling for sosiale tjenester og Byrådets arbeidsgruppe på Ungt utenforskap. Det har også blitt delt med Velferdsetaten og EXIN Oslo-arbeidet. EXIN Oslo er et byomfattende tiltak med 2,5 stillinger som skal gi innsatte og avhoppere et samtale- og veiledningstilbud. «Sørge-for-ansvaret», det vil si koordineringen, samordningen og den praktiske bistanden rundt en tilbakeføring, er i EXIN Oslo-modellen lagt til deltakerens hjembydel/NAV.

Behov for et differensiert tjenestetilbud

Bydel Søndre Nordstrand vurderer at det er behov for et samordnet og behovsdifferensiert EX/IN tilbud i Oslo Kommune, det vil si et tilbud som er dimensjonert i forhold til behovene i den enkelte bydel. Slik vi ser det, er ikke EXIN Oslo tilstrekkelig for å dekke behovet til denne målgruppa i Søndre Nordstrand. Målgruppa vår er stor og krevende å jobbe med. Målgruppa har behov for veiledning, men også støtte til å ta i bruk tjenesteapparatet i både 1. og 2. linje. De har behov for at denne støtten er tilpasset deres spesifikke behov, og at de har en trygg relasjon til ansatte som gir dem støtten. Vi mener derfor at det er behov for en rigg lokalt i bydelen, gjerne i samarbeid med EXIN Oslo, for å møte denne målgruppas behov for veiledning og for koordinerte tjenester. Finansieringen av riggen lokalt er et spørsmål som må løses på kommunenivå.

Kriminalomsorgen og NAV er to tunge organisasjoner hvor det er flere beslutningsnivåer, og det er vanskelig å jobbe raskt. Likevel er det det som kreves for å kunne jobbe godt, og riktig, med denne målgruppen. Man må være i forkant, og jobbe gjennomgående proaktiv og være tett på deltakeren. Vi trenger smidige overganger mellom soning og løslatelse slik at de innsatte som faktisk ønsker seg ut av kriminalitet, får støtte til å benytte seg av tjenestene på en slik måte, at de har mulighet til å lykkes. Endring er det vanskeligste et menneske kan gjøre, og vi som tjenester skal gjøre det enklere, ikke vanskeligere.

Sviktsone mellom stat og kommune i tilbakeførings- og reetableringsarbeidet får store konsekvenser for lokalsamfunnene i Søndre Nordstrand. Sviktsone fører til at mange innsatte, også de som er motivert for endring, faller tilbake til kriminalitet etter soning. Politiet rapporterer at de ser løslatte tilbake i aktivitet samme dag som de ble løslatt. De tidligere innsatte driver mye av den kriminelle aktiviteten og rekrutteringen av unge utsatte. Dette skaper utrygghet i lokalmiljøene i bydelen.

Økonomiske gevinster

I evalueringsrapporten (se vedlegg) er det gjort et arbeid for å synliggjøre potensielle økonomiske gevinster av EX/IN. I bydelen ligger besparelsene stort sett i NAV kommunalt (sosialstønad, nødbolig/bolig, etc), mens de store innsparingene ligger i Kriminalomsorgen (reduisert antall soninger), rettsvesenet og politiet.

Erfaringene våre gjenspeiler funn og konklusjoner i Riksrevisjonens rapport: [Mange innsatte blir løslatt uten bolig, inntekt og jobb \(riksrevisjonen.no\)](https://riksrevisjonen.no)

4.1 Gevinster i egen og/eller involverte virksomheter

På virksomhetsnivå ligger hovedgevinstene i mer effektiv saksgang, bedret kommunikasjon på tvers av virksomhetene og økt gjennomføringsevne. EX/IN sin arenafleksibilitet gjør at tiltak og tilnærminger som ellers ville vært vanskelige for de ulike virksomhetene å få utført, kan gjøres. EX/IN sin tette oppfølging av deltaker gjør at virksomhetene raskere løser oppgaver innenfor deres mandat. Særlig gjelder dette for NAV.

Dersom prosjektet avsluttes uten at tilnærmingen tas i bruk, er det stor sannsynlighet for at flere unge voksne fortsetter sin kriminelle løpebane etter soningsopphold. Det er to hovedårsaker til dette. Den ene årsaken er å finne i særtrekk hos målgruppen – de mangler ressursene til å gjennomføre endringen, og har behov for kompetent støtte i denne prosessen. Den andre er å finne i tjenesteapparatene – kvaliteten på koordinasjons- og oppfølgingsarbeidet knyttet til målgruppen er ikke god nok til å ivareta målgruppens behov og rettigheter.

I forkant av prosjektet ble det innhentet kunnskap fra tilgjengelig forskning og revisjonsarbeid. Dette la grunnlaget for tilnærmingen. Underveis var likevel tilnærmingen under kontinuerlig utvikling.

Både miljøterapeuter og prosjektleder rapporterte oppfølgingene i EX/IN, samtidig som problemstillinger/hindringer ble loggført. På denne måten ble det etablert oversikt over sviktsoner i tilbakeføringsprosessene. Etter hvert som både deltakernes og virksomhetenes behov og begrensninger ble tydeligere, ble mulige løsninger bakt inn i tilnærmingen - ofte i samarbeid med gjeldende virksomhet.

4.2 Overføringsverdi til andre

Slik vi vurderer det er EX/IN-arbeidet relevant for en rekke kommuner i Norge, og særlig bydeler og kommuner som har en stor målgruppe. Slik vi ser det er sviktsonene mellom Kriminalomsorgen og kommunene av en slik grad, at dette arbeidet er relevant for mange.

EX/IN ble delt på et seminar på Rådhuset i Oslo i september 2024. Prosjektet har laget en veileder for EX/IN arbeid. Evalueringsrapporten oppsummerer læring og gevinster fra prosjektet.

Opptak av seminaret, samt veileder og evalueringsrapport finnes her: [Ex/In - Ut av kriminalitet, inn i samfunnet - Oslo kommune](#)

5 BUDSJETT OG REGNSKAP

Tildelingsbrev gjennomføringsfasen: 40/20. Saksnummer 18/6716

Tildelingsbrev planleggingsfasen: 29/20. Saksnummer 18/6716

Fase	Budsjett Tildelte statlige satsings- midler	Budsjett Tildelte kom- munale satsings- midler	Total- budsjett	Totalt regnskap (ekskl. Mva.) Regn-skaps-førte kostnader
Behovsfase	300 000		300 000	
Konseptfase				
Planlegging				300 000 (rapportert 20.09.2021)
Gjennomføring	7 100 000		7 100 000	7 154 853
Avslutning/ implementering				
Totalt			7 400 000	7 454 853

6 EVALUERING OG LÆRING

Prosjektet ble evaluert våren 2023, se vedlegg. Evalueringen ble gjennomført av Utviklings- og kompetanseetaten i samarbeid med bydelen.

6.1 Suksessfaktorer

- Høy kompetanse i EX/IN teamet
- Fleksible og brukerorienterte rammer
- Frivillighet og deltakere som er motiverte for endring
- De nære og fortrolige en-til-en relasjonene mellom deltaker og miljøarbeider
- Samarbeid med andre hjelpeinstanser
- EX/INs lokalkunnskap
- Forankring av prosjektet i de ulike virksomhetene

6.2 Usikkerhet

Ulike usikkerheter ble identifisert ved oppstart. Noen av usikkerhetene handlet om deltakerne i EX/IN og deres motivasjon til endring og deltakelse i EX/IN. Andre

handlet om kompetanse og kapasitet i EX/IN-teamet til å følge opp alle deltakerne på en god måte.

Håndteringsplanen handlet om å lage gode rutiner rundt samtalene med deltakerne og hvordan motivasjon ble identifisert og bekreftet. Dette fungerte fint. Når det gjelder teamets kompetanse og kapasitet lykkes vi i å rekruttere kompetente medarbeidere. Underveis i prosjektet har teamet strukturert arbeidet sitt slik at de har kunnet håndtere saksmengden som har vært. Samtidig har det vært et potensiale for å jobbe med flere deltakere ut over i prosjektperioden, ettersom tilbudet ble bedre kjent i fengslene og blant de innsatte.

6.3 Viktige funn og læringspunkter

Involvering og eierskap

I et prosjekt som EX/IN blir deler av veien til mens man går. Som følge av dette, og erfaringene vi har gjort, er det er det noen ting vi ville gjort annerledes dersom vi kunne gått tilbake i tid.

Vi visste at NAV ville være en viktig samarbeidspartner i arbeidet med tilbakeføring. Derimot visste vi ikke hvilke funksjoner i NAV vi trengte å etablere et godt samarbeid med. Ei heller hadde vi god kjennskap til praksis, kultur og bruk av skjønn i NAV-systemet. Hadde vi kunnet starte på nytt hadde vi prioritert å få dedikerte ressurser i NAV knyttet til prosjektet fra start, samt utarbeidet en tentativ samarbeidsprosedyre allerede i forarbeidet.

Like så kunne vi ha jobbet hardere med forankring av prosjektet i NAV. I så tilfelle burde vi ha siktet oss inn på NAV Fylke. Lokal forankring viste seg vanskelig grunnet omorganiseringer og skiftende ledelse i NAV på bydelsnivå.

Vi hadde heller ikke tatt stor nok høyde for variasjon i tilbud, kapasitet og kultur i de ulike fengslene. Utover det generelle var det ikke informasjon å finne om dette under dokumentanalysen. Det samme gjelder for saksgang i kriminalomsorgen – det var eksempelvis lite i datagrunnlaget som beskrev kriminalomsorgens søknadsregime.

I retrospekt ser vi at det kunne vært hensiktsmessig å ta veien om KDI og regionskontorene før vi påbegynte samarbeidet med fengslene. Dette kunne ha rustet oss bedre for samarbeid på utøvernivå. Samtidig kunne sentral forankring muligens ha bidratt til en mer omforent måte for fengslene å møte EX/IN som samarbeidspartner på.

Et siste punkt som er verdt å nevne er politisk forankring, sammen med forankring inn mot Oslo kommune sentralt. I for- og oppstarts-arbeidet var vi lokalt orientert – vi så på prosjektet som et grasrotprosjekt – og ikke vare nok på at arbeidet kunne ha ringvirkninger ut over bydel Søndre Nordstrand, eller at tilnærmingen kunne få politisk betydning.

I ettertid ser vi at bredere bevisstgjøring om EX/IN BSN fra start av kunne forhindre utvikling av to forskjellige prosjekter med samme navn, med de forviklinger, tap av fokus og tap av moment som dette medførte.

Strukturelle hindringer

I utviklingen av EX/IN-programmet og arbeidet med deltakerne møtte vi en rekke strukturelle hindringer. Disse er gjengitt nedenfor. I selve prosjektgjennomføringen møtte vi derimot få.

Den absolutt mest toneangivende av disse var Covid-19. Restriksjonene som fulgte satte begrensninger både for arbeid med målgruppen og for arbeid med samarbeidspartnere. Dette medførte at vi utsatte oppstart med et halvt år, og spilte nok også en rolle for fremdriften det andre halvåret av 2021.

Samarbeid

Vi hadde relativt god oversikt over aktuelle sektorer før vi igangsatte prosjektet. Det som derimot tok tid, var å finne de riktige tjenesteyterne i sektorene. Her fikk vi god drahjelp fra arbeidsgruppen, som bestod av ressurspersoner fra relevante tjenester.

I alle linjeorganisasjonene vi har samarbeidet med, har vi opplevd et stort engasjement for målgruppen og for å arbeid på deres vegne. Det er derimot når vi har truffet på riktig tjenesteyter at samarbeidet virkelig har blitt fruktbart.

At den enkelte tjenesteyter er såpass avgjørende for prosjektets fremdrift er en sårbarhet, og det har vært merkbar endring i linjeorganisasjonenes tilnærming til prosjektet ved omorganisering, endring av oppgaver eller når ressursen slutter.

Også her kunne en bredere bevisstgjøring om prosjektet hatt positiv innvirkning. Vi opplevde at kvantitativt informasjonsarbeid kunne lede til misforståelser eller forsvinne i støy, mens informasjonsarbeid på kvalitativt nivå hadde begrenset med rekkevidde. Først et godt stykke inn i prosjektperioden opplevde vi at oppfatningen av hva EX/IN BSN er, stemte godt med hva vi faktisk gjør.

Sviktsoner

Vi har i prosjektet avdekket en rekke sviktsoner i samarbeidet mellom kriminalomsorgen, 2.linjetjenester og bydel/kommune:

Sviktsoner under soning:

- Unge voksne som har begått kriminelle handlinger og som soner kortere dommer, soner ofte hele dommen i varetekt. På grunn av sikkerhetsnivået i varetekt får de som soner ikke tilgang på rus- og psykisk helsetilbud eller kvalifiserende tiltak under soning. Vi opplever at målgruppa kommer ut fra soning dårligere stilt enn da de ble fengslet.

- Unge voksne som soner lengre dommer får svært ulike tilbud i fengslene. Rus, psykisk helsehjelp og kvalifiserende tilbud avhenger av vertskommunens tilbud og ressurser (importmodellen). Vi opplever at innsatte ikke får et tilbud som er tilpasset deres behov.

EX/IN kan ikke løse disse utfordringene, men kan støtte deltakeren i å formidle egne behov.

Sviktsoner i forberedelse til løslatelse:

- Vi opplever at kriminalomsorgen har lav kapasitet til å forberede løslatelse og å koble på øvrige tjenester i planleggingen. NAV får ikke tilstrekkelig informasjon fra kriminalomsorgen og er sjeldent til stede i fengselet. Bolig er en stor utfordring og er sjeldent forberedt.

EX/IN spiller en viktig rolle i å koble på de rette tjenestene i god tid før løslatelse.

Sviktsoner under selve løslatelsen:

- NAV får ofte ikke informasjon om løslatelser. Noen ganger får NAV beskjed samme dag eller etter at løslatelsen har funnet sted. Vi opplever at kriminalomsorgen kan løslate innsatte en fredag ettermiddag, uten at NAV er informert om løslatelsen eller den løslattes behov.
- Innsatte blir del av NAV sin portefølje på ordinært vis. Det vil si at NAV i praksis ikke har rom for å håndtere umiddelbarheten i sakene.
- Vi opplever at NAV i liten grad er informert om behovene til den løslatte, og særlig i de sakene der det ikke har vært kontakt mellom NAV og den løslatte tidligere.

Når EX/IN er koblet på før, under og etter soning, opplever vi at disse sviktsonene blir ivare tatt og unngått.

Sviktsoner forventninger:

- EX/IN erfarer at både kriminalomsorgen og øvrig tjenesteapparat antar et høyere ferdighets- og ressursnivå hos målgruppen enn hva som er det reelle. Det som kjennetegner deltakerne, er at:
 - o De har aldri levd et "normalt" voksenliv
 - o De har rusutfordringer og dårlig psykisk helse
 - o De har droppet ut av skole tidlig, mange har dårlige lese- og skriveferdigheter
 - o De har læringsvansker eller andre diagnoser, og det har ikke alltid blitt tatt tak i tidligere i oppveksten
 - o De har lave digitale ferdigheter
 - o De har "kun" negative erfaringer med hjelpeapparatet fra før, og stoler ikke på "noen"
 - o De har svært lav systemforståelse
 - o "Vinduet" der det er realistisk å endre retning i livet er svært lite, og det skal lite til før deltakerne gir opp

- De har lite eller ingen nettverk utenfor det kriminelle miljøet og har jevnt over få ressurser rundt seg som kan støtte dem i en endringsprosess

EX/IN kjenner deltakeren godt og kan dermed justere tjenestenes forventninger til et realistisk ferdighets- og ressursnivå.

Konsekvenser

Konsekvensene ved å ikke rydde i sviktsonene og sikre bedre tilbakeførings- og reetableringsarbeid er store både for individene det gjelder og for lokalsamfunnene i bydelen vår. De tidligere innsatte går i stor grad rett tilbake til kriminalitet etter soning. Politiet melder at de ser løslatte tilbake i aktivitet samme dag som de ble løslatt. De driver mye av den kriminelle aktiviteten, rekrutterer unge inn i kriminalitet, og skaper mye utrygghet i nærmiljøene.

7 VEDLEGG

Evalueringsrapport EXIN Søndre Nordstrand
Veileder EX/IN